

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ και η σημασία τους για την ενωμένη Ευρώπη

● Της Άννας Κελεσίδου
Δρ Φιλοσοφίας

Αν και η φιλοσοφία γενικά, η αρχαιοελληνική ειδικότερα, κινδυνεύουν, σήμερα, από επιτήδειους, εσωτερικούς και εξωτερικούς, «πραγματευτές» του άμεσου κέρδους ή της εξουσίας, η ίδια, ως *φρόνησις*, ορθωτική και επανορθωτική μέθοδος, δεν έπαυσε ποτέ να είναι δωρήτρια **βίου ή ήθους**, με τη σημασία που έχουν οι όροι, π.χ. στον Πλάτωνα (Νόμοι 733 c, Λύσις 222 a), δηλαδή του ποιοτικά ανώτερου από την απλή ζωτικότητα τρόπου του υπάρχουν. Παράδειγμα ενσάρκωσης της ιδέας ο Μακεδόνας Αλέξανδρος, ο οποίος θαύμαζε τον παιδαγωγό του Αριστοτέλη «ουχ ήττον του πατρός, ως δι' εκείνον μεν ζων δια τούτον δε καλώς ζων», και πραγμάτωσε την προσταγή του «ευ ζην» με τον πολιτισμικό εξελληνισμό της Ανατολής στο παγκόσμιο κράτος που δημιούργησε μέσα σ' ένα συγκρητισμό πολιτισμών και θρησκειών και με διεθνή φορέα την ελληνική γλώσσα.

Αν ουσία της ελληνικότητας είναι, όπως πιστεύω, η ελληνικότητα της ουσίας, πρώτη και σταθερή συνιστώσα της είναι η ιδέα της **ενότητας**, την οποία απέδωσαν, π.χ. οι Πρώτοι Έλληνες Στοχαστές με το χαρακτηρισμό του σύμπαντος ως *κόσμου*, συστήματος ισορροπίας αντίρροπων παραγόντων, αντίστοιχου με τον κοινωνικό, όπου επικρατεί η εξισορροπιστική διαδικασία και η αποτρεπτική της πλεονεξίας δικαιοσύνη με την ισονομία (Αναξίμανδρος) και ο Πλάτων με την ιδέα ότι «το κοινόν συνδεί, το ίδιον διασπά τας πόλεις κράτη»

Όπως ήδη στο Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Πολιτισμού, του 2007, στην Ιταλία, μου δόθηκε η ευκαιρία να επισημάνω, στο σημερινό πολιτιστικό στάδιο της ιστορίας η εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης, της τεχνικής, της πληροφορικής μετέτρεψε τη σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο από θεαστική—ερευνητική σε συνδημιουργική· στο ίδιο πνεύμα η ιδέα της ενότητας οδήγησε, εκτός από τη συνεργία των διαφόρων επιστημών, και στη συνεργασία λαών διαφορετικών πολιτισμών ή πολιτισμικής βαθμίδας, με πρώτιστη προϋπόθεση τη συμμόρφωση με τη δικαιοσύνη «και την άλλη αρετή», κατά τον πλατωνικό λόγο του Μενεξένου (247 a)· θεμελιώδης αξία και μέγιστο χρέος των λαών είναι εδώ η ειρήνη και η πραγμάτωση της πολιτικής ενιαίας κοινωνίας σε συνδυασμό με τη διαφύλαξη της διαφορετικότητας. Η ειρήνη όμως σήμερα διακυβεύεται, εκτός των άλλων χωρών, και στην ευαίσθητη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου· και επειδή ο λόγος μου έχει σχέση με τις αξίες στην Ενωμένη Ευρώπη, για την οποία, η ενότητα δεν νοείται πλέον μόνον με όρους οικονομίας, αλλ' αφορά στην τριτογένεια της αλληλεγγύης, της συλλογικότητας και του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ας μου επιτραπεί να σταθώ στο επιτακτικό χρέος της Ενωμένης Ευρώπης να συνεργήσει στην ικανοποίηση του αιτήματος ενός Μέλους της, της Κυπριακής Δημοκρατίας, για μια ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία, και να επαναλάβω εδώ πρόσφατη επίσημη ελληνοκυπριακή διατύπωση για μια λύση του Κυπριακού «στη βάση διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας, ενός κράτους με μια κυριαρχία, μια ιθαγένεια, μια διεθνή προ-

σωπικότητα στη βάση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ ...και των αρχών και αξιών της Ε.Ε.».

Η ειρήνη, ως γνωστόν, και όταν επιδιώκεται και όταν έχει αποκτηθεί είναι αγαθό, εφόσον συναρτάται με την ελευθερία ή την εθνική ανεξαρτησία και τη δικαιοσύνη, η οποία είναι αντίμαχη στην ανασφάλεια από τον σφετερισμό της εξουσίας ή της δύναμης. Η αρχαιοελληνική φιλοσοφία, ως γνωστόν, προσέφυγε στην πολιτισμική αξία του μέτρου, όπως αυτή επιγραμματικά διατυπώθηκε, π.χ. με τη δημοκρίτεια ρήση: «η ευογκή ασφαλέστερον της μεγαλογκίας» (B 3.6) και την πλατωνική απόφαση για την «άγαν ελευθερίαν», η οποία «εις άγαν δουλείαν «μεταβάλλει» ανθρώπους και πολιτείες (Πολιτεία Η 564 a).

Συμπληρώνοντας την προγραμματική και υπαινικτική αυτή εισήγησή μου, θα έλεγα ότι οι αξίες της ειρήνης, του μέτρου, ως μέσου που επιτρέπει τον καθορισμό ενός βέλτιστου μεταξύ δύο άκρων, ως του «ίσου» αντί της υπερβολής και της έλλειψης (βλ. Δημόκριτος B 102), και η αξία της ελευθερίας είναι και συνιστώσες της δημοκρατίας, του μεγίστου προτύπου πολιτεύματος που η αρχαία ελληνική φιλοσοφία κληροδότησε στην πολιτισμένη ανθρωπότητα. Οι ρήσεις, ειδικά, του Δημόκριτου που συνδυάζουν ψυχολογικές παρατηρήσεις και αρχές ηθικές και κοινωνικοπολιτικές, για την αξία του ανθρώπου, την παρρησία, τον καιρό, τον σεβασμό του νόμου, τη δικαιοσύνη, τη φιλία και μία απόφαση του Ταραντίνου φιλόσοφου, μαθηματικού και πολιτικού Αρχύτα, για την ομόνοια αφορούν πάντα στην Ενωμένη Ευρώπη όσον και εφόσον αυτή συνταιριάζει την πολιτική με το δίκαιο και την ηθική, όσον και εφόσον διαπνέεται από *λογισμό*, αρχύτειο όρο που δεν αναφέρεται περιοριστικά στο οικονομικό επίπεδο, αλλά νοείται ως μέθοδος εξισωτικής κοινωνικής πολιτικής, έλλογος υπολογισμός ανάληψης μέτρων κατά της στάσης, της αυθαιρεσίας και της αδικίας. Εδώ οι «δυνάμενοι», πολίτες και κράτη, καλούνται να «συνεπικουρούν» και να βοηθούν τους «αδυνάτους», ώστε να επιτυγχάνεται ένας αυθεντικός δυναμικός ανθρωπισμός μεταξύ όλων των Μελών, που ως Μέλη και όχι ως μέρη, απαρτίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση. ■